

određenu svrhu, znanje se mora isplatiti, sve drugo je besmislica, lijepoga duha: to je filozofija, mogli bismo reći i – dogmatika, koja sada regulira sveučilišta. Zato čitavo nastavno gradivo treba isjeći na male nastavne i ispitne jedinice te strogo kontrolirano davati. Jer, u Europi znanja ne vjeruje se doduše u neovisni duh, ali se vjeruje u „nürnberški lijevak“ kojim se na brzinu ulijeva znanje u glavu. I uskoro će sveučilište poznavati još samo Schillerova „stručnjaka za zaradu kruha“, onoga „koga snage svoga duha pokreće samo zato da time poboljša svoje materijalno stanje i zadovolji uskogrudno slavohleplje“.«²⁵

To što Reiser kaže o sveučilišnom obrazovanju vrijedi, naravno, za sve razine obrazovanja u vremenu i duhu neoliberalne globalne civilizacije.

Stjepan Pavić
Zlatna legenda
 Jakobusa de Voragine

Jakobus de Voragine, Jakov iz Varazzea (Varazze nedaleko od Genove, oko 1230 – Genova, 13. ili 14. srpnja 1298), navodi se i pod imenom de Varagine. U Dominikanski je red stupio 1244. Bio je profesor teologije na učilištima Reda, vrstan govornik, putujući propovjednik i u dva navrata provincijal Lombardijske dominikanske provincije (ukupno šesnaest godina). Za nadbiskupa Genove posvećen je 1288, da bi na tu dužnost stupio tek 1292. Na zahtjev pape Honorija IV posredovao je između zaraćenih gibelina i gvelfa, pa je gotovo pet stoljeća kasnije kao mitrotvorac proglašen blaženikom Katoličke crkve. Njegov se spomendan slavi 13. srpnja. Grob mu je u crkvi svetoga Dominika u Varazzeu.

Napisao je slijedeća djela:

Sermones de sanctis de tempore

Defensorium contra impugnantes Fratres Praedicatores

Summariium virtutum et vitiorum

De operibus et opusculis Sancti Augustini

Kronika Genove

Legenda aurea ili Legenda sanctorum

Historia de septem dormientibus.

Dakako, kudikamo najpoznatija među njima jest *Legenda aurea*, s podnaslovom *Legenda sanctorum*. Nastala je šezdesetih godina 13. st., a autor ju je dopunjavao i dotjerivao sve do svoje smrti.

Propovijedanje je bilo dužnost i privilegij isključivo biskupa i opata sve do pojave dvaju novih redova u 12. st., Dominikanskoga i Franjevačkoga, od kojih se jedan, onaj Dominikanski, izrijekom nazvao Ordo Praedicatorum – Red propovjednika. U propovijedi pak sve donedavno, kod tradicionalista i danas, veliku ulogu igraju *exempla* – zgode iz života svetaca. Da udovolji toj njihovoj potrebi, osobito misleći na svoju braću dominikance, Jakov se dao na sastavljanje svoje *Legende*. Njoj su temelj činila mnoga prethodna djela, počevši od brojnih *passiones* (izvješća o mučeništvu pojedinih svetaca sa samog početka kršćanstva) pa sve do proglašenja svetim Petra Mučenika 1253., a on ih je spretno i sretno kompilirao. Obilno se pritom služio i djelima svoje subraće Jeana de Mailly (*Adbreviatio in gestis sanctorum*) i Bartolomea da Trento (*Liber epilogorum in gesta sanctorum*). Koncem 13. st. *Legenda aurea* bila je, kako veli redaktor najnovijeg latinsko-talijanskoga izdanja iz 2007. Giovanni Paolo Maggioni, svojevrsni bestseller, o čemu najbolje svjedoči osamdesetak njezinih rukopisa do 1320, od kojih je najstariji nastao tek nekoliko

²⁵ M. REISER, „Warum ich meinen Lehrstuhl räumei, u: *Frankfurter Allgemeine (FAZ.NET)*, 20. 1. 2009: <http://www.faz.net/s/RubC3FFBF288EDC421F93E22EFA74003C4D/Doc~E55AD24...>, str. 3.

godina nakon smrti Jakobusa de Voragine. Njihov se broj, međutim, stalno množio od kataloga do kataloga. Između ostaloga, spomenimo to kao kuriozitet, *Legenda* je poslužila kao izvor djelu Marca Pola *Milione* nastalu u denovskom zatvoru.

Priređivači spomenutog izdanja *Legende* uzeli su grafiju srednjovjekovnoga latinskog, no gdje se rukopisi razlikuju birali su najučestaliji oblik. Tekst je, poput Biblije, podijeljen na retke i opremljen svim potrebnim kritičkim aparatom.

Legenda Jakobusa de Voragine putem propovijedi njegove subraće dominikana stizala je do svoga konačnog adresata, do publike kojoj su se braća obraćala i kojoj su pružala okvir za hagiografska štiva sastavljena u rasponu od tisuću godina, prevaljujući najrazličitije faze crkvene povijesti i europske kulture. To štivo bajkovito, živo, puno mašte zbog citata iz apokrifnih djela, odigralo je značajnu ikonografsku ulogu u likovnim umjetnostima.

Na hrvatski su u različite svrhe živote pojedinih svetaca iz *Legende* dosada, koliko mi je poznato, preveli Željka Čorak, Zvonimir Mrkonjić i Marko Grčić. Iako to tek treba istražiti, moguće je da je ovo štivo posredstvom hrvatskih autora propovjedničkih djela (na primjer, Filip Lastrić, 18. st.), utjecalo na hrvatske propovjednike i njihove slušatelje. Smatram da bi *Legendu* Jakobusa de Voragine iz mnogo razloga – jedan je od njih što ona, premda pisana latinskim jezikom, spada među same začetke europske proze – trebalo ponuditi hrvatskim čitateljima. Stoga sam se dao na prevođenje ovog opsežnog djela (preko 750 stranica).

Činilo mi se kako je najbolje piscu ostaviti latinsko ime – Jakobus de Voragine – jer je pod tim imenom poznat posvuda u svijetu. Možda bi čak bilo bolje ne prevođiti ni latinski naslov *Legenda aurea*, uz napomenu za one neupućenije: za razliku od današnjega značenja riječi, legenda na latinskome hoće reći da je to nešto što je vrijedno čitati, što treba čitati. U tom sam duhu podnaslov i preveo kao *Štiva o svecima*. U integralnom će prijevodu biti navedeni kodeksi, izvori, literatura i sve moguće kratice, a ovaj mali izvadak takvim pojedinostima nisam želio opterećivati.

Jakobus de Voragine
ZLATNA LEGENDA
ILI ŠTIVA O SVECIMA
O SVETOME NIKOLI

Jakobus de Voragine
 LEGENDA AUREA
 SIVE LEGENDE SANCTORUM
 DE SANCTO NICHOLAO

DE NOMINE – ¹Nicholaus dicitur a nichos quod est uictoria et leos quod est populus; inde Nicholaus quasi uictoria populi, id est uitiorum que popularia sunt et uilia; uel dicitur uictoria populi quia multos populos uita et doctrina docuit uitia et peccata uincere. Vel Nicholaus a nichos, quod est uictoria, et laus, quasi uictoriosa laus. Vel a nitor et leos quasi nitor populi; habuit enim in se ea que nitorem et munditiam faciunt. Nam secundum Ambrosium mundat sermo diuinus, mundat uera confessio, mundat sancta cogitatio, mundat bona operatio². ³Eius legendam doctores Argolici conscripserunt; est autem Argos secundum Ysidorum ciuitas Graecie unde et Argolici Greci uocantur⁴. Alibi quoque legitur quod Methodius patriarcha eam Graece scripsit quam Iohannes diaconus in Latinum transtulit et plura addidit.

DE SANCTO NICHOLAO – ⁵Nicholaus ciuis Patere urbis ex diuitibus et sanctis parentibus originem duxit. Pater eius Epiphanius, mater uero Iohanna dicta est. Quem cum in primeuo iuuentutis sue flore parentes genuissent, deinceps continenter uiuentes celibem uitam duxerunt. Hic prima die dum balnearetur erectus, ut dicitur, stetit in pelui; insuper quarta et sexta feria tantum semel ubera subgebat. ⁶Factus autem iuuenis aliorum iuuenum deuitans lasciuias ecclesiarum potius terebat limina et quicquid ibi de sacra scriptura intelligere poterat memoriter retinebat. Parentibus uero suis defunctis cogitare cepit qualiter tantam diuitiarum copiam non ad laudem humanam sed ad dei gloriam dispensaret. Tunc quidam conuicaneus suus satis nobilis tres filias suas uirgines ob inopiam prostituere cogitur, ut sic infami earum commercio aleretur. Quod uir sanctus comperit, scelus abhoruit et massam auri panno inuolutam in domum eius per fenestram nocte clam iecit clamque recessit. Mane surgens homo massam auri reperit et deo gratis agens primogenite nuptias celebravit. Non multo post tempore dei famu-

¹ sq. Hug. Pis. *Der.*

² Ambr. *Apol. Dav.* 8, 45

³ sq. LHR, f. 189r – Sic. Crem. *Mitr.* IX 2

⁴ Isid. *Hisp. Etym.* IX 2 72, cfr *Etym.* XV 1 48

⁵ sq. *Vita Nich.* – JdM - BdT

⁶ sq. *Vita Nich.* VdB XII 67

Jakobus de Voragine
 ZLATNA LEGENDA
 ILI ŠTIVA O SVECIMA
 O SVETOME NIKOLI

O IMENU. – Nikola dolazi od od grčkih riječi nikos, što znači pobjeda, i laos, što znači narod; stoga ime Nikola znači pobjeda nad narodom, zapravo nad manama koje su narodu svojstvene i niske. Ili se naziva pobjedom nad narodom jer je svojim životom i naukom poučio mnoge narode kako da svladaju mane i grijehe. Ili ime Nikola dolazi od nikos, što znači pobjeda, i laus, što znači slava, dakle pobjednička slava. Ili to ime dolazi od nitor, što znači sjaj, i laos, dakle sjaj naroda. Imao je, naime, u sebi ono što čini sjaj i čistoću. Prema Ambroziju, čisti božanska riječ, čisti iskrena ispovijed, čisti sveto razmatranje, čisti dobro djelo. Njegov su životopis napisali naučitelji iz Arga; Arg je, prema Izidoru, grčki grad pa se stoga Grci zovu i Argoliđanima. Drugdje čitamo da ga je napisao patrijarh Metodije, a Ivan Đakon na latinski preveo i mnogo toga dodao.

O SVETOME NIKOLI. – Nikola, građanin grada Petre, potječe od bogatih i pobožnih roditelja; otac mu se zvao Epifan, a majka Ivana. Roditelji su ga rodili u prvom cvijetu svoje mladosti, a potom su živjeli čisto odričući se bračnih prava. Kad su ga prvoga dana kupali, priča se, on se u kadici uspravi; osim toga, srijedom i petkom je majčina prsa sisao samo jedanput. Kao mladić pak izbjegavao je razuzdanosti drugih mladića i radije je pohađao crkve i držaše u pameti sve što je ondje mogao shvatiti od Svetoga pisma. Kad mu umriješe roditelji, stade razmišljati kako da tako obilno bogatstvo potroši ne na hvalu u ljudi, nego na slavu Božju. U to je vrijeme jednog njegova sumještana, inače plemićkog porijekla, neimaština nagnala da tri svoje mlade kćeri prodaje za novac, kako bi se od te njihove nečasne rabote mogao prehraniti. Kad to dozna, sveti se čovjek zgrozi nad tim zlom, zamota u krpu hrpu zlata te ga noću kroz prozor krišom ubaci u njegovu kuću i neopažen ode. Ustavši sutradan čovjek nađe hrpu zlata, zahvali Bogu i proslavi svadbu prvorodene kćeri. Nakon malo vremena sluga Božji učini isto. Našavši ponovno zlato čovjek se neizmjereno zahvaljivaše i odluči ubuduće bdjeti da dozna tko mu

lus simile peregit opus. Quod rursus ille reperiens et in laudes immensas prorumpens de cetero uigilare proposuit ut sciret quis esset qui sue inopie subuenisset. Post paucos etiam dies duplicatam auri massam in domum proiecit ad cuius sonitum ille excitatur et Nicholaum fugientem insequitur talique uoce alloquitur: »Siste gradum teque aspectui ne subtrahas nostrum!; sicque accurrens uelocius Nicholaum hunc esse cognouit. Mox humi prostratus osculari uolebat pedes eius; quod ille refugiens ab eo exegit ne eum quamdiu uiueret publicaret. Post hoc Mire ciuitatis defuncto episcopo conuenerunt episcopi illi ecclesie de episcopo prouisuri. Aderat inter eos quidam magne auctoritatis episcopus ad cuius electionem omnium sententia dependebat. Cum igitur cunctos ieiuniis et orationibus insistere monuisset, nocte illa uocem audiuit dicentem sibi ut hora matutinali fores ecclesie obseruaret et quem primum ad ecclesiam cuius etiam nomen esset Nicholaus uenire conspiceret ipsum in episcopum consecraret. Hoc ergo aliis reuelans admonuit ut omnes orationi insisterent et ipse pre foribus excubaret. Mirum in modum hora matutinali quasi a deo missus ante omnes se agebat Nicholaus; quem apprehendens episcopus dixit ei: »Quod tibi nomen est?« Ille, ut erat columbina simplicitate plenus, inclinato capite »Nicholaus, inquit, uestre sanctitatis seruus«. Quem in ecclesiam ducentes licet plurimum renitentem in cathedra collocauerunt. Ipse autem eandem quam prius humilitatem et morum grauitatem in omnibus sectabatur, in oratione peruigilebat, corpus macerabat, mulierum consortia fugiebat, humilis erat in omnes suscipiendo, efficax in loquendo, alacer in hortando, seuerus in corripiendo. Fertur quoque, sicut legitur in quadam chronica, beatum Nicholaum Niceno interfuisse concilio⁷.

⁸Quadam die, dum quidam naute periclitarentur, ita cum lacrimis orauerunt: »Nicholae famule dei, si uera sunt que de te audiuius, nunc ea experiamur«. Mox quidam in eius similitudinem apparuit dicens: »Ecce adsum! Vocastis enim me«. Et cepit eos in antempnis et rudentibus aliisque adiuuare nauis armamentis statimque cessauit tempestas. Cum autem ad eius ecclesiam uenissent quem nunquam uiderant sine indice cognouerunt. Tunc deo et sibi de sua liberatione gratias egerunt quod ille diuine misericordie et eorum fidei, non suis meritis attribuere docuit.

⁹Quodam tempore totam prouinciam sancti Nicholai fames ualida percudit, ita ut omnibus deficerent alimenta. Audiens autem uir dei naues onustas tritico portui applicasse, illuc statim proficiscitur rogans nautas ut saltem in centum modis per quamlibet nauem fame periclitantibus subuenirent. Cui illi: »Non audeamus, pater, quia mensuratum Alexandrie oportet in horrea imperatoris nos redere«. Quibus sanctus inquit: »Facite nunc quod dico et uobis in dei uirtute pro-

to pomaže u njegovoj neimaštini. Nakon nekoliko dana Nikola opet ubaci u kuću dvostruku količinu zlata; na njegov se zveket čovjek probudi, potrča za Nikolom i ovako mu progovori: »Stani i ne skrivaj se preda mnom.« Nato potrča brže i prepozna Nikolu. Zatim se prostrije po tlu i htjede mu poljubiti noge; Nikola to izbježe i susjeda obveza da ga ne prokaže za njegova života.

Kad nakon toga umrije biskupa grada Mire, sabraše se biskupi da izaberu biskupa toj crkvi. Među njima bijaše neki biskup velika ugleda o čijem je izboru ovisila odluka sviju. Nakon što ih je sve pozvao da ustraju u postovima i molitvama, te je noći čuo glas koji mu govoraše da ujutro pazi na crkvena vrata: koga prvoga po imenu Nikola vidi kako dolazi u crkvu, neka njega posveti za biskupa. On to otkri drugim biskupima, sve ih pozva da ustraju u molitvi, a sam je budno motrio na vrata. Nekim čudom, kao da ga je Bog poslao, prije svih u crkvu se zaputi Nikola. Biskup ga zaustavi i reče mu: »Kako ti je ime?« Budući bezazlen kao golub, on se nakloni i reče: »Nikola, sluga vaše svetosti.« Premda se veoma opirao, uveče ga u crkvu i posadiše na biskupsku stolicu. On je pak kao i prije u svemu bio jednako ponizan i neporočna vladanja: u molitvi je bdio, tijelo trapio, izbjegavao društvo žena, ponizno je sve ljude primao, vješto govorio, revno poticao, strogo korio. Priča se također, kao što piše u jednom ljetopisu, da je blaženi Nikola sudjelovao na Nicejskom saboru.

Kad su se jednoga dana nalazili u opasnosti, neki su mornari u suzama ovako molili: »Slugo Božji Nikola, ako je istina što smo o tebi čuli, daj da to sada iskusimo«. Odmah se pojavi čovjek njemu sličan i reče: »Evo me! Zvali ste me.« I počeo im pomagati kod jedara, vesala i druge brodske opreme, a oluja smjesta stade. A kad dođoše u njegovu crkvu, premda ga nikad nisu vidjeli, prepoznaše ga a da im ga nitko ne pokaza. Tada zahvališe Bogu i njemu za svoje izbavljenje, no on ih pouči da to pripišu Božjem milosrđu i svojoj vjeri, a ne njegovim zaslugama.

Jednoć je cijelu pokrajinu svetoga Nikole pogodila teška glad te su svi oskudjevali u hrani. Kad je čuo kako su u luci pristale lađe krcate žitom, Božji se čovjek odmah uputi onamo i zamoli mornare da onima koji umiru od gladi pomognu barem sa sto mjerica po brodu. Oni će mu: »Ne smijemo, oče, jer treba da ga predamo u carske žitnice kako je izmjereno u Aleksandriji.« Svetac im reče: »Učinite sad što vam kažem i u Božje vam ime obećavam da kod carskog nadzornika neće-

⁷ VdB XIII 67

⁸ sq. BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 101v – VdB XIII 70

⁹ sq. JdM – BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 102r – VdB XIII 70

mitto quod nullam minorationem habebitis apud regium exactorem«. Quod cum fecissent et eandem mensuram quam Alexandrie acceperant reddidissent ministris imperatoris, miraculum referunt et deum in suo famulo magnifica laude attollunt. Frumentum autem secundum uniuscuiusque indigentiam uir dei distribuit ita ut miraculose duobus annis non tantum ad uictum sufficeret, sed etiam ad usum seminis abundaret.

¹⁰Cum autem regio illa ydolis deseruisset, pre ceteris nefande Dyane simulacrum populus coluerat, adeo ut usque ad tempus uiri dei nonnulli rustici predictae religioni execrabili deseruirent ac sub quadam arbore consecrata Dyane quosdam ritus gentilium exercebant. At uir dei predictum ritum de omnibus finibus expulit et ipsam arborem precidi mandauit. Iratus ex hoc contra eum hostis antiquus oleum mydiacon, quod contra naturam in aqua et lapidibus ardet, confecit seque in formam cuiusdam religiose femine transfiguratus quibusdam ad uirum dei nauigantibus in quadam sagenula obuiauit sicque affata est eos: »Mallem ad sanctum dei uobiscum uenire, sed nequeo. Rogo ergo ut hoc oleum ad eius ecclesiam deferatis et ob mei memoriam exinde aule eius parietes liniatis«; et statim euanuit. Et ecce aliam cernunt nauiculam cum honestis personis, inter quos unus erat similimus sancto Nicholao. Qui sic ait illis: »Heu quid mulier illa uobis locuta est uel quod attulit?« Illi autem cuncta per ordinem narrauerunt. Quibus ille: »Hec est impudica Dyana et ut me uerum dicere comprobetis, oleum illud in mare proicite«. Quibus proicientibus ingens ignis in mari succenditur et contra naturam diutius in mari ardere conspicitur. Venientes igitur ad seruum dei aiebant: »Vere tu es ille qui nobis in mari apparuisti et a dyaboli insidiis liberasti«.

¹¹Per idem tempus cum quedam gens Romano imperio rebellasset, contra eam imperator tres principes Nepotianum, Vrsum et Apollinem misit, quos portui Adriatico ob uentum contrarium applicatos beatus Nicholaus ut secum comederent inuitauit, uolens ut gentem suam a rapinis compescerent quas in nundinis exercebant. Interim dum sanctus abesset, consul corruptus pecunia tres innocentes milites iussit decollari; quod ut uir sanctus audiuit, rogauit principes illos ut secum illuc usque gradu concito properarent. Veniensque ad locum ubi decollandi erant inuenit eos poplite flexo et facie iam uelata et spiculatorem ense super eorum capita iam uibrasse. At Nicholaus zelo accensus in lictorem se audacter ingressit et gladium de manu eius eminus propulit innocentesque soluens eos incolumes secum duxit. Illico ad pretorium consulis properat et fores clausas uireserat. Mox illi consul accurrens salutauit eum; aspernans hoc sanctus dixit: »Inimice dei, legis preuaricator, qua temeritate presumpsisti tanti conscius sceleris uultum conspicerere nostrum?« Quem postquam plurimum obiurgauit, ad preces postmodum illorum ducum eum penitentem benigne recepit. Recepta igitur benedictione imperiales nuntii iter peragunt et imperio sine sanguine hostes subdunt redi-

te imati nikakva manjka.« Kad to učiniše, a carskim službenicima predadoše istu mjeru koju su u Aleksandriji primili, razglašiše čudo i stadoše veličati i slaviti Boga u sluzi njegovu. Žito pak čovjek Božji razdjeli svima prema njihovoj potrebi, i to tako da je ne samo dvije godine doteklo za život, nego je preteklo i za potrebe sjetve.

Dok je onaj kraj pristajao uz idole, narod je iznad svih štovao kip odurne Dijane. Sve do vremena čovjeka Božjega neki su seljaci prijanjali uz rečenu odvratnu vjeru i vršili stanovite poganske obrede pod jednim drvetom posvećenim Dijani. No čovjek je Božji spomenuti obred iskorijenio u cijelome kraju, a samo drvo dao posjeći. Bijesan na njega zbog toga, drevni neprijatelj spravi ulje mydiacon koje protivno prirodi gori u vodi i kamenu, pa uzevši lik pobožne žene u barčici presrete neke ljude koji su plovili k čovjeku Božjem i ovako im prozbori: »Volio bih s vama poći k svecu Božjemu, ali ne mogu. Stoga vas molim da ovo ulje odnesete u njegovu crkvu i njime u spomen na me namažete zidove njezina predvorja.« I smjesta iščeznu. I gle, spaze drugu lađicu s časnim ljudima među kojima bijaše jedan veoma sličan svetome Nikoli. Taj im ovako reče: »Hej, što vam reče i što vam dade ona žena?« A oni pripovjediše sve po redu. On će im: »To bijaše besramna Dijana, a da uvidite kako govorim istinu, proljite to ulje u more.« Dok su ga proljivali, u moru se razbukta golema vatra i moglo se vidjeti kako protivno prirodi dugo gori. Došavši dakle k sluzi Božjem rekoše: »Doista, ti si onaj koji nam se na moru ukazao i oslobodio nas đavolske zamke.«

U to isto vrijeme jedan se narod pobuni protiv Rimskoga carstva pa je car na nj poslao trojicu vojskovođa: Nepocijana, Ursa i Apolona. Zbog protivna vjetra oni pristadoše u nekoj jadranskoj luci, a blaženi Nikola ih pozva da s njim jedu nastojeći da njegov puk poštede od pljački koje su činili po trgovištu. U međuvremenu, dok je svetac bio odsutan, konzul potkupljen naredi da se pogube tri nevina vojnika. Čim je to čuo, sveti muž zamoli one vojskovođe da s njim žurno onamo pohitaju. Došavši do mjesta gdje su imali biti pogubljeni, nađe ih na koljenima i povezanih očiju: krvnik već mahaše mačem nad njihovim glavama. Nikola se, rasrđen, odvažno sruči na krvnika, trže mač iz njegove ruke, oslobodi nevine vojnike i neozlijeđene ih povede sa sobom. Odande požuri u konzulov dvor i na silu otvori zavravljena vrata. Konzul mu smjesta pritrča i pozdravi ga, a svetac s prezirom reče: »Neprijatelju Božji, prijestupniče zakona, s koliko se drskosti usuđuješ svjestan tolikoga zločina pogledati mi u lice?« Nakon što ga je oštro ukorio, na molbu onih vojskovođa potom ga raskajana blagonaklono primi. Dobivši dakle blagoslov carski glasnici otidoše, bez krvi podvrgoše neprijatelje carstvu, a po povratku od cara biše primljeni s velikom počašću. Neki pak zavideći im na uspjehu, namoliše

¹⁰ sq. BdT – BdT *Lib. mir.*, ms. cit., 101v – Mart. *Opp Exempla*, ms. cit., f. 279v – VdB III 71

entesque ab imperatore magnifice sunt recepti. Quidam autem eorum felicitatibus inuidentes prefecto imperatoris prece et pretio suggesserunt ut eos apud imperatorem de lese maiestatis crimine accusaret. Quod cum imperatori suggessisset, ille nimio furore repletus eos incarcerari precepit ac sine aliqua interrogatione illa eos nocte occidi mandavit; quod cum a custode didicissent, sciderunt uestimenta sua et gemere amare ceperunt. Tunc unus eorum, scilicet Nepotianus, recolens qualiter sanctus Nicholaus tres innocentes liberauit, exhortatus est alios ut eius patrocinia flagitarent. Quibus orantibus sanctus Nicholaus nocte illa Constantino imperatori apparuit dicens: »Cur illos principes tam iniuste comprehendisti et morti sine crimine abdicasti? Surge uelox eosque quam citius dimitti iubeto. Sin autem oro deum ut tibi suscitetur bellum in quo tu corruas et bestiis cibus fias«. Cui imperator: »Quis es tu qui hac nocte palatium meum ingressus talia audes loqui?« Cui ille: »Ego sum Nicholaus Miree ciuitatis episcopus«. Sed et prefectum similiter peruisum terruit dicens: »Mente et sensu perditae, cur in necem innocentium consentisti? Perge cito et eos liberare stude. Sin autem corpus tuum uermibus scaturiet et domus tua citius destruetur«. Cui ille: »Quis es tu qui nobis tana minaris?« »Scito, inquit, me esse Nicholaum Miree ciuitatis episcopum«. Vtrisque igitur euigilantibus statim mutuo sua sompnia pandunt et pro illis incarceratis continuo mittunt. Quibus ait imperator: »Quas magicas nostis artes ut tantis nos illudatis sompnis?« Cui responderunt se magos non esse nec mortis sententiam meruisse. Tunc imperator: »Nostis, inquit, hominem cui nomen est Nicholaus?« At illi audito hoc nomine manus extenderunt ad celum rogantes deum ut eos sancti Nicholai meritis a presenti periculo liberaret. Et cum imperator totam uitam eius et miracula ab eis didicisset, dixit eis: »Ite et deo gratias agite, qui uos eius precibus liberauit; sed et de nostris eidem afferte gaudiolis rogantes eum ut ulterius mihi minas non inferat, sed pro me et regno meo ad dominum preces fundat«. Post paucos dies predicti uiri ad dei famulum ueniunt moxque ad eius pedes humiliter se prosternunt dicentes: »Vere famulus dei es, uere cultor et amator Christi«. Cumque sibi omnia per ordinem retulissent, ille eleuatis in celum manibus immensas deo laudes retulit ac bene instructos principes ad propria remisit.

¹²Cum autem dominus eum uellet assumere, rogauit dominum ut angelos suos sibi mitteret; et inclinato capite angelos ad se uenientes uidit statimque in terra se proiciens et signo crucis se muniens et dicto psalmo »In te domine speraui« usque »in manus tuas« tradidit spiritum anno domini CCCXLIII, ubi celestium melodia audita est. Qui cum sepultus fuisset in tumba marmorea, a capite fons olei et a pedibus fons aque profluxit et usque hodie ex eius membris sacrum resudat oleum ualens in salutem multorum. Successit autem ei quidam uir bonus qui tamen de sede sua ab inuidis est depulsus; quo eiecto oleum fluere desiit, sed eo reuocato

¹¹ sq. BdT – JdM BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 101v VbD XIII 72

¹² sq. BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 102r – VdB XIII 74 – Ps 30, 2

prefekta i potkupiše ga da ih pred carem optuži za uvredu veličanstva. Kad prefekt pred cara iznese optužbu, ovaj pun bijesa zapovjedi da se utamniče i naredi da se bez ikakve istrage te noći pogube. Čim to doznaše od čuvara, vojskovođe razderaše svoje haljine i stadoše gorko plakati. Tada jedan od njih, Nepocijan, sjetivši se kako je sveti Nikola oslobodio tri nevina vojnika, osokoli druge da se uteku njegovu zagovoru. Dok su se molili, te se noći sveti Nikola ukaza caru Konstantinu i reče mu: »Zašto si one vojskovođe tako nepravedno uhiti i bez zločina ih na smrt osudio? Ustani brzo i zapovjedi da se što prije oslobode. Inače ću moliti Boga da protiv tebe pokrene rat u kojemu ćeš ti propasti i postati hrana životinjama.« Njemu će car: »Tko si ti da se usuđuješ noću ući u moju palaču i govoriti takve stvari?« On će mu: »Ja sam Nikola, biskupa grada Mire.« A i prefekta je u viđenju slično uplašio rekavši mu: »Luđače i bezumniče, zašto si pristao na pogubljenje nevinih ljudi? Pođi brzo i potruđi se da ih oslobodiš. Inače će tijelom tvojim crvi provrjeti i kuća se tvoja brzo srušiti.« On će mu: »Tko si ti da mi se takvim stvarima prijetiš?« »Znaj – reče – da sam ja Nikola, biskup grada Mire.« Kad se obojica probudiše, otkriše jedan drugome svoje snove i odmah poslaše po one zatvorenike. Car im reče: »Kakvom ste čarobnjačkom umijeću vješti te nas obmanjujete takvim snovima?« Odgovoriše mu kako nisu čarobnjaci i da ne zaslužiše smrtnu osudu. Tada car reče: »Poznajete li čovjeka kojemu je ime Nikola?« Čuvši to ime oni ispružiše ruke k nebu i stadoše moliti Boga da ih po zaslugama svetoga Nikole oslobodi ove opasnosti. A kad car od njih dozna sav njegov život i čudesa, reče im: »Idite i zahvalite Bogu koji vas oslobodi po njegovim molitvama; a prenesite mu i moje zadovoljstvo i zamolite ga da mi se ubuduće ne grozi, nego da lije Gospodinu molitve za mene i moje kraljevstvo.« Nakon nekoliko dana rečeni muževi dođoše k sluzi Božjemu, odmah mu se prostriješe do nogu i rekoše: »Uistinu si sluga Božji, uistinu štovatelj i ljubitelj Kristov.« Pa kad mu sve po redu pripovjediše, on ruku ispruženih prema nebu neizmjerne zahvaljivaše Bogu i dobro ih potičivši posla vojskovođe natrag njihovim kućama.

Kad ga pak Gospodin odluči uzeti k sebi, Nikola ga zamoli da mu pošalje svoje anđele; naklonivši glavu vidje anđele kako k njemu dolaze, odmah se baci na tlo, osnaži se znakom križa, izmoli psalam U te se, Gospodine, uzdam sve do riječi u tvoje ruke i uz pjev nebesnika predade duh godine Gospodnje 343. Pošto bi sahranjen u mramorni lijes, od glave mu poteče izvor ulja, a od nogu izvor vode: sve do danas iz njegovih udova kaplje ulje od kojega mnogi ozdravljaju. Naslijedio ga je čestit muž kojega zavidnici ipak svrgoše s njegove stolice; kad bi svrgnut, ulje prestage teći, a kad bi vraćen, ponovno poteče. Nakon mnogo vremena Turci razoriše

protinus emanuit. Post multum temporis Turci Miream destruxerunt, XLII uero milites Barenses illuc profecti quatuor monachis sibi ostendentibus tumbam sancti Nicholai aperuerunt ossaque eius in oleo natantia in urbem Baream reuenter detulerunt, anno domini MLXXXVII.

¹³Vir quidam ab uno Iudeo quandam summam pecunie mutuo accepit iurans super altare sancti Nicholai, cum alium fideiussorem habere nequiret, quod quam citius posset sibi redderet. Tenente illo diu pecuniam Iudeus eam expostulat, sed eam sibi reddidisse affirmat. Trahit eum ad iudicium et iuramentum indicitur debitori. Ille baculum cauatum quem auro minuto impleuerat secum detulerat ac si eius adminiculo indigeret. Volens igitur facere sacramentum Iudeo baculum tradidit reseruandum; iurauit illi plus quod sibi reddiderit etiam quam deberet. Facto iuramento baculum suum repetiit et Iudeus ignarus astutiae eius sibi reddidit. Rediens autem qui fraudem fecerat in quodam biuio oppressus corruiit sompno currusque cum impetu ueniens eum necauit et plenum baculum auro fregit et aurum effudit. Audiens hoc Iudeus concitus illuc uenit cumque dolum uidisset et a multis ei suggereretur ut aurum reciperet, omnino renuit nisi qui defunctus fuerat ad uitam beati Nicholai meritis redderetur, asserens se si hoc fieret baptisma suscepturum et christianum futurum. Continuo igitur qui defunctus fuerat resuscitatur et Iudeus in Christi nomine baptizatur.

¹⁴Quidam Iudeus uidens beati Nicholai uirtuosam potentiam in miraculis faciendis ymaginem eius sibi fieri fecit eamque in sua domo collocauit. Cui res suas, cum aliquo longius iret, cum minis commendabat hec vel similia uerba dicens: »Ecce Nicholae, omnia bona mea uobis custodienda committo et nisi bene omnia custodieritis, ultionem expetam de uobis uerberibus et flagellis. Quadam igitur uice, dum ille abesset, fures adueniunt, cuncta rapiunt, solum ymaginem derelinquunt. Iudeus autem rediens et se spoliatum uidens ymaginem alloquitur talibus uel similibus usus uerbis: »Domine Nicholae, nonne in domo mea uos posueram u res meas a latronibus seruaretis? Cur hoc facere noluitis et latrones quare non prohibisti? Igitur dira tormenta recipies et pro latronibus penam lues sicque dampnum meum in tuis recompensabo tormentis et furorem meum in tuis refrigerabo uerberibus et flagellis. Arripiens ergo Iudeus ymaginem dire eam uerberat direque flagellat. Mira res prorsus et stupenda. Diuidentibus furibus que rapuerant, sanctus dei tamquam in se uerbera excepisset apparuit hec uel similia uerba dicens: »Cur tam dire pro uobis flagellatus sum? Cur tam crudeliter uerberatus? Cur tormenta tot passus? Ecce quomodo corpus meum liuet, ecce qualiter effusione sanguinis rubet! Pergite citius et cuncta reddite que tulistis, alioquin dei omnipotentis in uos ira deseuiet ita ut scelus uestrum in medium publicetur et quilibet uestrum suspendium patiatur«. Ad quem illi: »Quis es tu qui talia nobis loqueris?«

Miru, no četrdeset dva vojnika iz Barija dođoše onamo, pa kad im četiri redovnika pokazaoš lijes svetoga Nikole, otvoriše ga te njegove kosti koje su plivale u ulju pobožno preneseše u grad Bari. Bijaše to godine Gospodnje 1087.

Neki čovjek od jednog Židova posudi stanovit iznos novca zaklevši se na oltaru svetoga Nikole, budući da ne mogaše imati drugog jamca, kako će mu vratiti što prije mogne. Nakon što ga dugo nije vraćao, Židov zatraži povrat novca. No ovaj je tvrdio kako mu ga je već vratio. Židov ga preda na sud i dužnik bi pozvan da se zakune. On sa sobom bijaše donio šupalj štap koji bijaše napunio komadima zlata, njime se tobože poštapaujući. Htijući se dakle zakleti, dade Židovu štap da ga pridrži i zakle se da mu je vratio i više nego je dugovao. Zaklevši se zatraži svoj štap, a Židov mu ga vrati ne znajući za lukavstvo. No na povratku prevaranta spopade san i na raskrižju se sruši: naletješe kola i ubiše ga, slomiše štap pun zlata i ono se prosu. Čuvši to Židov brzo dođe onamo i uvidje prevaru. Premda su ga mnogi nagovarali da zlato uzme, odbi, osim ako onaj što bijaše umro oživi po zaslugama svetoga Nikole, tvrdeći kako će, dogodi li se to, primiti krštenje i postati kršćanin. Odmah dakle uskrsnu onaj što bijaše umro, a Židov se krsti u Kristovo ime.

Gledajući snažnu čudotvornu moć blaženoga Nikole, neki Židov dade sebi načiniti njegovu sliku i stavi je u svoju kuću. Kad bi kamo dalje odlazio, svoja bi dobra njemu povjeravao prijeteci se otprilike ovim riječima: »Evo, Nikola, sva svoja dobra povjeravam vama na čuvanje, pa ako ih sve dobro ne sačuvate, za kaznu ću vas išibat i izbičevati.« Jednom prilikom, za njegove odsutnosti, dođu lopovi i sve ukradu, ostave samo sliku. Vrativši se i vidjevši da je pokraden, Židov otprilike ovako reče slici: »Gospodine Nikola, nisam li te stavio u svoju kuću da moja dobra sačuvaš od lopova? Zašto to nisi htio učiniti i zašto lopove nisi spriječio? Zato ćeš biti oštro kažnjen i osetit ću se tebi umjesto razbojnicima, pa ću tako svoju štetu nadoknaditi tvojim mukama i bijes ću svoj ublažiti šibajući te i bičujući.« Židov dakle uze sliku i okrutno je išiba i izbičeva. Dogodi se nešto divno i čudesno. Dok su lopovi dijelili ono što bijahu ukrali, ukaza se svetac Božji kao da je na se primio šibe i reče otprilike ovako: »Zašto sam tako strašno zbog vas izbičevan? Zašto tako okrutno išiban? Zašto pretrpjev tolike muke? Gle kako mi je tijelo modro, gle kako se crveni od prolivene krvi! Idite žurno i vratite sve što ste uzeli, inače će se na vas razbjesniti srdžba svemogućega Boga, pa će se vaš zločin razglasiti i svi ćete biti obješeni.« Oni će mu: »Tko si ti da nam govoriš takve stvari?« On će: »Ja sam Nikola, sluga Isusa Krista, onaj koga tako okrutno izbičeva Židov zbog svojih stvari koje ste mu uzeli.« Oni prestrašeni odoše k Židovu, pripo-

¹³ sq. BdT BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 102r – JdM – Sig. Gembl. *Chron.*, ed. cit., a. 1087 VdB XIII 77

¹⁴ sq. BdT – BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 102v – JdM VdB XIII 75

Et ille: »Ego sum Nicholaus, seruus Iesu Christi, quem Iudeus ille pro rebus suis quas tulistis, tam crudeliter flagellauit«. Territi illi ad Iudeum ueniunt, miraculum referunt, ab eo quid ymagini fecerit audiunt, cuncta reddunt sicque et latrones ad uiam redeunt rectitudinis et Iudeus fidem amplectitur saluatoris.

¹⁵Vir quidam pro amore filii sui litteras addiscentis festum sancti Nicholai annuatim solempniter celebrabat. Quadam igitur uice pater pueri conuiuium preparauit et multos clericos inuitauit. Venit dyabolus ad ianuam in habitu peregrini petens eleemosinam sibi dari; iubet quam citius pater filio ut det eleemosinam peregrino. Properat puer, sed peregrinum non inueniens insequitur abeuntem. Cumque ad quoddam compitum peruenisset, apprehendens dyabolus puerum strangulauit. Quod audiens pater ingemuit, corpus tulit, in thalamo collocauit cepitque pre dolore clamare et dicere: »Fili dulcissime, quomodo est uobis? Sancte Nicholae heccine est merces honoris quem uobis tamdiu exhibui?« Et cum hec et similia diceret, statim puer quasi de sompno euigilans oculos aperuit et surrexit.

¹⁶Vir quidam nobilis rogauit beatum Nicholaum ut sibi filium a domino impetraret promittens se filium ad ecclesiam eius ducturum et scyphum aureum oblaturum. Filius ergo nascitur et ad etatem perducitur et scyphus fieri iubetur. Qui dum ei ualde placeret, suis eum adaptauit usibus et alium eque ualentem fieri precepit. Nauigantibus igitur ad ecclesiam sancti Nicholai iubet pater filio ut in illo scypho quem primo fieri fecerat aquam sibi afferret; puer autem cum uellet haurire cum scypho in mare cecidit et statim disparuit. Pater autem eum amare flens nihilominus uotum suum perfecit. Veniens igitur ad altare sancti Nicholai cum obtulisset secundum scyphum tamquam proiectus cecidit de altari. Cum autem eum eleuasset et super altare iterum posuisset, rursus de altari longius est proiectus. Eleuans autem super altare iterum eum tertio posuit et adhuc tertio longius est proiectus. Mirantibus omnibus ad tam grande spectaculum, ecce puer sanus et incolumis aduenit primum scyphum suis gestans in manibus, narrauitque coram omnibus quod quando in mari cecidit statim beatus Nicholaus affuit et eum illesum seruauit. Sicque pater eius letus effectus utrumque scyphum beato Nicholao obtulit.

¹⁷Quidam uir diues meritis sancti Nicholai filium habuit quem Adeodatum uocauit. Hic igitur sancto dei capellam in domo sua construens omni anno festum eius solempniter celebrabat. Erat autem locus ille situs iuxta terram Agarenorum. Adeodatus ergo quadam uice ab Agareni capitur et in seruitutem regis eorum deputatur. Sequenti anno dum festum sancti Nicholai pater eius deuote celebraret et puer scyphum pretiosum tenens regi assisteret, recolit suam captionem, parentum dolorem et gaudium quod ea die in domo sua fiebat cepitque altius suspirare. Quorum suspiriorum causam dum rex extorsisset, ait rex: »Quidquid tuus Nicholaus agat, tu hic nobiscum manebis«. Et subito uento uehementi domum concutiente

vjediše čudo, čuše od njega što je slici učinio i sve vratiše: tako se i lopovi vratiše na put čestitosti i Židov prihvati vjeru u Spasitelja.

Neki je čovjek svake godine svečano slavio svetkovinu svetoga Nikole za ljubav svome sinu koji se počeo školovati. Jednom je zgodom dječakov otac pripremio gozbu i na nju pozvao mnoge klerike. Dođe na vrata davao u odjeći putnika i za iska milostinju; otac odmah zapovjedi sinu da putniku dadne milostinju. Dječak se požuri, ali putnika ne nađe te krenu za njim u potjeru. Kada dođe na jedno raskrižje, davao ga pograbi i zadavi. Čuvši to otac strašno zaplaka, uze tijelo, položi ga na krevet i od boli stade vapiti i govoriti: »Sine preslatki, što ti se dogodi? Sveti Nikola, to li je plaća za čast koju sam ti tako dugo iskazivao?« Dok izgovaraše ove i slične riječi, dječak odmah otvori oči probudivši se od sna i ustade.

Jedan je plemić zamolio svetoga Nikolu da mu od Gospodina isprosi sina, obećavši da će sina dovesti u njegovu crkvu i prinijeti mu zlatan vrč. Sin se dakle rodi, odraste i otac dade načiniti vrč. Budući da mu se veoma svidio, zadržao ga za svoju uporabu i zapovjedi da se načini drugi jednako vrijedan. Dok su tako plovili k crkvi svetoga Nikole, zapovjedi otac sinu da mu donese vode u onome vrču koji je prvi dao načiniti. No kad htjede vrčem zahvatiti vode, dječak pade u more i umah ga nestade. Gorko ga oplakujući otac ipak ispuni svoj zavjet. Kada dakle dođe do oltara svetoga Nikole i prinese drugi vrč, on kao bačen pade s oltara. A kad ga podiže i ponovno stavi na oltar, bi odbačen s oltara još dalje. On ga podiže i treći put iznova stavi na oltar, ali i treći put bi odbačen još dalje. Dok su se svi snježivali nad tako čudesnim prizorom, gle, dođe dječak zdrav i neozlijeđen noseći u svojim rukama prvi vrč i pred svima pripovjedi kako se, čim pade u more, pojavi sveti Nikola i sačuva ga neozlijeđena. I tako se njegov otac obradova te oba vrča prinese blaženome Nikoli.

Neki je bogataš po zaslugama svetoga Nikole imao sina, koga je nazvao Adeodat (=od Boga darovan). On dakle u svojoj kući podiže kapelicu svecu Božjem i svake je godine svečano slavio njegovu svetkovinu. A to mjesto ležalo je uza zemlju Agarena. Agareni jednom prilikom Adeodata ugrabe i dadnu svome kralju za slugu. Kad je slijedeće godine njegov otac pobožno slavio svetkovinu svetoga Nikole a dječak držeći skupocjeni vrč posluživao kralja, sjeti se on svoje otmice, boli roditelja i radosti koja toga dana vladaše u njegovoj kući i stade duboko uzdisati. Kad je prijatnija iz njega iscijedio razlog tih uzdaha, kralj reče: »Što god tvoj Nikola učinio, ti ćeš ostati ovdje s nama.« I odmah nahrupi na kuću silan vjetar, pogra-

¹⁵ sq. Steph. de Borb., *Tract. de div. mat. praed.* - JdM

¹⁶ sq. BdT - JdM *Lib. mir.*, ms. cit., f. 102v - VdB XIII 76

¹⁷ sq. BdT - BdT *Lib. mir.*, ms. cit., f. 102v - VdB XIII 79-80

puer cum scypho rapitur et ante fores ecclesie ubi parentes agebant sollempnia collocatur et magnum gaudium omnibus generavit.¹⁸ Alibi tamen legitur quod predictus iuuenis fuit de Normandia, qui ultra mare pergens et a Soldano captus ante eum sepe uerberatur. Qui dum in festo sancti Nicholai uerberaretur et in carcere reclusus fleret et pro sua uerberatione et pro letitia quam tunc habere consueuerat, subito obdormiuit et euigilans in capella patris se inuenit.

bi dječaka s vrčem i postavi ga na vrata crkve u kojoj su roditelji obavljali svečanosti te sve obuže velika radost. Drugdje se pak veli kako spomenuti dječak bijaše iz Normandije, da ga na moru zarobi sultan, te da je pred njim često šiban. Dok je na svetkovinu svetoga Nikole bio bičevan i utamničen plakao, i zbog bičevanja i zbog veselja koje prije na taj dan uživaše, iznenada zaspa i probudivši se nađe se u očevoj kapelici.

¹⁸ sq. JdM – Steph. de Borb., *Tract. de div. mat. praed.* II 7, ms. Fir., f. 82r.